

Сенчук Оксана Володимирівна,

молодший науковий співробітник НДЛ
управлінської діяльності, Інститут
лідерства та соціальних наук Київського
університету імені Бориса Грінченка,

СТВОРЕННЯ НОВИХ МОЖЛИВОСТЕЙ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЧЕРЕЗ СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПРИВАТНИХ ШКІЛ ТА ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ НИМИ

У статті вказується на важливість розвитку приватної освіти в Україні та нових форм управління навчальними закладами. Приватні навчальні заклади створюють сприятливі умови для здорової конкуренції, яка сприяє підвищенню якості освіти та реальному праву вибору батьками навчального закладу відповідно до культурних та освітніх потреб дитини.

Ключові слова: управління приватними загальноосвітніми навчальними закладами, компетенції керівника навчального закладу, навчальний процес.

Актуальність і постановка проблеми. З перших років незалежності України значна увага приділяється темі побудови громадянського суспільства, демократії, захисту прав та свобод громадян. Усі ці процеси, без сумніву, реалізуються дуже важко, бо нелегко змінити стереотипи людей, які звикли до загальних стандартів і часто не бажають сприймати нове. Ця проблема особливо гостро постає у системі освіти, яка дуже повільно просувається у напрямку підвищення її якості та демократизації.

За час незалежності України вісімнадцять випусків загальноосвітніх шкіл поповнили число дорослих громадян, які беруть участь у розвитку своєї держави. Серед них чимало і таких, які посіли високі посади і безпосередньо впливають на державотворчі процеси. Важливо, з якими знаннями та цінностями ці люди будують молоду державу. Тому питання розвитку освіти не

можна відкладати до кращих часів, посилаючись на економічні кризи, бо діти ростуть щодня, кожен пропущений день як борг, який потім доведеться сплачувати з великими відсотками.

Вступ. Багато різноманітних заходів відбувається для вдосконалення освітнього процесу в Україні: вивчається досвід європейських країн, застосовуються нові методики, проте проблема вирішується дуже повільно. Держава не може здійснити усі необхідні зміни, які є нагальними для освіти, але впевнено тримає монополію у цій сфері в своїх руках. Окрім держави, зацікавлені в якісній освіті її громадяни. Важливим на сьогодні стало питання допуску громадян держави до процесів розвитку освітньої системи, як це має бути у громадянському суспільстві.

Одним із методів демократизації української школи є розширення можливостей розвитку приватних навчальних закладів. Такі інновації в українському освітньому просторі дадуть можливість небайдужим людям розділити з державою тягар фінансування та опіки освітніми процесами, як це відбувається в інших країнах. Натомість за державою зберігатиметься контроль за дотриманням законодавства школами усіх форм власності.

Порівняємо кількість приватних шкіл у відсотковому співвідношенні з державними школами у деяких країнах: у Німеччині — 14, у Швеції — 15, у Франції — 18, у Нідерландах — 70, у Новій Зеландії — 95, у США — 13, у Росії — 1. В Україні цей показник становить 0,1% і має тенденцію до зменшення.

У багатьох країнах держава суттєво підтримує приватну школу різними шляхами. У Польщі надаються приміщення для використання приватними школами за символічну плату. Іспанія, Швеція та Нідерланди передбачають однакове персоніфіковане фінансування на кожного учня як у державних, так і у приватних школах. Ірландія, Бельгія фінансують державний компонент. У Німеччині надаються державні субвенції після п'яти років державної акредитації.

Метою статті є висвітлення потреби українського суспільства у доступі до нових можливостей надання дітям якісної освіти, зокрема, у приватних школах, а також з'ясування того, якими компетенціями повинен володіти керівник такого навчального закладу.

Аналіз актуальних досліджень. Вивчення нових можливостей підвищення якості освіти та управління приватними школами вимагає аналізу наукових досліджень, що стосуються не лише діяльності приватних шкіл, але й згаданої тематики у цілому. Усі дослідники можливостей підвищення якості освіти стверджують необхідність змін у підходах до навчально-виховного процесу і управління ним, підтримуючи ті чи інші методи модернізації такого процесу.

Основними характеристиками управлінської діяльності керівника закладу освіти на сучасному етапі вважаються: професійність, науковість, аналітичність, прогностичність, гнучкість, комунікабельність.

Проблематику створення нових можливостей та інноваційних підходів до організації навчального процесу та управління ним у вітчизняній науці досліджують Л. І. Даниленко, Т. Єганова, С. А. Калашнікова, Л. І. Карамушка, В. І. Луговий, Л. І. Паращенко та ін.

Основна частина. Зв'язок загальноосвітніх навчальних закладів, їх діяльності та змістового наповнення з життям суспільства, його цінностями та потребами є основою освітнього процесу. Освіта і виховання дітей — це без перебільшення найважливіше завдання і батьків, і держави.

Над удосконаленням освітньої системи постійно працюють розвинуті держави світу, шукаючи шляхів для найефективнішої підготовки майбутніх громадян до самостійного дорослого життя. Удосконалюючи систему освіти, вони щоразу більше акцентують увагу на доступі до якісної освіти якнайширшого кола своїх громадян, а також на можливості вибирати освітні заклади, враховуючи психологічні, культурні та інтелектуальні пріоритети громадян.

Для батьків важливо обрати середовище, в якому їхня дитина буде почуватися у безпеці, доглянутою та всебічно розвиватиметься відповідно до своїх потреб та здібностей. У школах з великою кількістю учнів не кожна дитина одержує належну увагу. Пошуки школи сьогодні для батьків нерідко перетворюються на проблему, для вирішення якої потрібен тривалий час і чимало зусиль.

Дати дитині хорошу освіту, розвинути її здібності, виховати впевнену у собі особистість — означає подбати про майбутнє. Безперечно, державні школи ставлять перед собою саме такі завдання, проте їх швидше можна реалізувати у школі з малою наповненістю класів, невеликим колективом вчителів-однорічників, де кожній дитині можливо приділити увагу.

Створення приватних шкіл — явище цілком закономірне і відповідає етапу становлення України як самостійної держави. Переваги приватної школи у тому, що вона створює досить комфортні умови, в яких дитині добре, отже, вона зможе отримати потрібний обсяг знань, умінь і навичок. Окрім того, більшість приватних шкіл ставить собі за мету виховання інтелігентів, у яких гроші не переважають над моральними цінностями.

Батьки бажають, щоб дитині було приємно, легко і цікаво вчитися, і готові за це платити. Сьогодні така освіта доступна не всім, але за державної підтримки приватна школа може значно зменшити платню за навчання [1, 25].

Основні цілі та завдання приватних шкіл:

- здобуття дітьми загальної середньої освіти на рівні не нижчому від державних стандартів;
- формування учнів як громадян України, становлення у них громадянської позиції та національної свідомості;
- розвиток здібностей та обдарованості дітей, їх інтересів та нахилів у результаті впровадження передових освітніх технологій у навчально-виховний процес, реалізації диференційованого та індивідуального підходів;
- створення умов для всебічного розвитку дитини у позашкільний час (дія «системи повного дня»);

- створення комфортних умов для навчання, виховання та розвитку дитини (безпосередньо технологічно-навчальних, естетичних і побутових). [2, 12].

Важливим чинником продуктивної діяльності школи будь-якої форми власності є особа директора. Керівник впливає на інших членів педагогічного колективу, за допомогою свого авторитету він формує цінності та пріоритети школи, створює особливий мікроклімат. Виділимо основні характеристики керівника ЗНЗ, необхідні йому для здійснення інновацій управлінської діяльності:

- розуміння плинності часу та постійних суспільно-політичних змін як невід'ємної складової;
- вміння орієнтуватись у тенденціях загальнодержавного розвитку та пристосовувати до них розвиток закладу освіти, зробити його причетним до змін, визначити його місце у соціумі;
- потреба в особистісному і фаховому зростанні;
- наявність стійкого мотиву та особистої потреби у здійсненні інноваційної діяльності;
- креативність та відповідальність за розвиток освітньої установи, забезпечення її авторитету;
- здатність до залучення інвестиційних коштів;
- відмова від авторитарного стилю, послідовне запровадження особистісно-орієнтованого підходу до управління;
- вміння обирати пріоритетні напрями та найоптимальніші шляхи розвитку закладу освіти;
- активізація інтелектуальних і творчих зусиль педагогічного колективу для участі у різних видах інноваційної діяльності;
- здатність бути конкурентоспроможним лідером колективу, наявність відповідного ресурсу позитивного управлінського та педагогічного досвіду, знань, вмінь і навичок сучасного освітнього управлінця-менеджера;

- володіння технологіями освітнього та інноваційного менеджменту [3, 26].

У літературі з питань компетентності чітко видно, що більшість авторів у моделях управління виділяють три рівні компетентності:

- інтегративну — здібність до злиття знань і навичок та їх використання в умовах швидкоплинного зовнішнього середовища;

- соціально-психологічну — знання і вміння у сфері сприйняття поведінки людей, мотивації їх діяльності, високий рівень емпатії і комунікативної культури;

- компетентність у конкретних сферах управлінської діяльності (управлінську компетентність) — прийняття рішень, обробка інформації, методи роботи з людьми [4, 24].

Володіти компетенціями сучасного директора школи та управляти школою по-новому (те, про що говорять науковці) можуть такі директори, які не зупиняються на досягнутому і постійно працюють над самовдосконаленням. Управляти школою по-новому, позбувшись старих стереотипів, можна лише тоді, коли директор дотримується вимог громадянського суспільства, а це: відкритість, партнерство, прозорість, рівність у стосунках між членами громади, між надавачами та споживачами послуг. Окрім того, важливо, щоб умови диктував не той, хто надає послуги (навчальний заклад), а той, хто їх споживає (батьки, учні). Такий процес може пришвидшити лише чесна конкуренція, а розвиток приватних шкіл спонукатиме до постійного пошуку шляхів підвищення якості навчально-виховного процесу.

Оскільки приватна школа є новим явищем для сучасної України, то і підходи до управління нею та вимоги до компетенцій керівників таких навчальних закладів мають свої особливості. Вони доповнюють перелік компетенцій директора школи і зобов'язують керівника навчального закладу приватної форми власності бути конкурентоспроможним освітнім менеджером, перед яким стоїть набагато більше завдань, ніж перед директором державної школи. Директор приватного закладу, окрім забезпечення навчального процесу,

змушений бути економістом і юристом або ж наймати таких фахівців, щоб відстоювати права школи в умовах сучасного законодавчого поля.

Задля вирішення спільних проблем, директори київських приватних навчальних закладів об'єднали зусилля і створили громадську організацію, завдання якої — вирішувати проблеми приватних шкіл. На сучасному етапі найактуальнішим питанням є взагалі існування приватних загальноосвітніх навчальних закладів, тому керівництво Асоціації керівників приватних загальноосвітніх навчальних закладів включилося і в законотворчий процес. Праця найактивніших директорів приватних шкіл разом із народними депутатами над внесенням змін до законодавства про освіту, а також лобювання в органах місцевого самоврядування інтересів приватних шкіл стали справою честі. І у цій боротьбі, як правило, беруть участь не ті, хто поставив за мету заробляти гроші, а ті, хто не може змиритися з тим, як застійно працює стара освітня система, нерідко перемелюючи крізь свої жорна дитячі душі.

До компетенцій директора приватної школи входить уміння шукати можливості для забезпечення своїх дітей такими необхідними засобами, які держава гарантує кожному громадянину, але забирає свої гарантії, коли справа стосується приватної школи. Прикладом такого несприяття розвитку шкіл приватної форми власності є медичне обслуговування дітей, яке за законодавством має бути безкоштовним, а вакцинація дітей обов'язковою та прикріпленою до шкіл. Придбати підручники іноді неможливо, бо вони надаються безкоштовно і розповсюджуються лише на державні школи, хоч і розраховані на кількість дітей, які проживають в Україні. Сплата коштів за комунальні послуги на рівні прибуткових організацій стала для директорів шкіл проблемою, з вирішення якої розпочинається навчальний рік. Через цю проблему закрилося чимало гарних шкіл з цікавими ідеями та інноваційними методами, тому що організовані ентузіастами школи мали за мету не прибуток, а бажання зробити життя дітей і навчальний процес цікавим та новим.

Питання розвитку та існування приватних шкіл в Україні розглядалося на засіданні круглого столу на тему «Свобода вибору освіти в Україні. Розвиток приватних навчальних закладів», який проходив 11—12 червня 2009 року в Київському університеті імені Бориса Грінченка. У своєму вітальному слові ректор університету, доктор філософських наук, професор Віктор Огнев'юк зазначив: «Є досить важливим те, що в Україні після проголошення незалежності в мережі навчальних закладів з'явилися приватні навчальні заклади. Насамперед це був такий прорив, який давав можливість впроваджувати новітні технології і форми навчальної діяльності. Треба розглядати різні можливості створення навчальних закладів і розширювати їхні можливості. Заклади можуть бути засновані на різних формах власності. Важливо знайти такі продуктивні варіанти, які дали б можливість зробити поштовх до розвитку загальної середньої освіти в Україні. Вибір — це завжди добре».

На думку проректора з інноваційного розвитку Київського університету імені Бориса Грінченка, кандидата наук з державного управління Світлани Калашнікової, демократизація суспільства передбачає право вибору, від вибору школи, в якій дитина хоче навчатись, до змісту і методики, за якою хочуть навчати свою дитину батьки. Сьогодні це має бути не декларована, а реальна рівність умов для закладів різних типів і форм власності.

Економічний фактор сьогодні посилює цю актуальність. В умовах фінансової кризи, з одного боку, а з іншого — прагнення до суспільства знань, яке ми декларуємо, зростає потреба збільшення фінансування освіти, і спиратися лише на бюджет не є логічним. Важливим на сучасному етапі є залучення інших джерел фінансування. У європейській традиції недержавні заклади освіти є невід'ємною частиною освітнього простору держави, і наше суспільство вже готове включитися в освітній процес, проте українське законодавство не готове надати можливості для розвитку приватної освіти.

Голова Комітету у справах національностей та релігій Юрій Решетніков вважає, що питання підтримки приватної освіти є важливим у напрямку

забезпечення умов для розвитку права громадян на свободу совісті. Національні спільноти мають право на створення навчальних закладів. Українці як титульна нація певним чином є обмеженою, коли йдеться про право виховання своїх дітей відповідно до своїх світоглядних переконань. Розвиток приватної освіти надасть можливість громадянам вибирати навчальні заклади відповідно до своїх світоглядних переконань.

Новим для свідомості сучасного українця є той факт, що до вирішення питання освіти долучаються Державний комітет у справах національностей та релігій, а також церкви та релігійні організації. Часто цитують 35 статтю Конституції України, яка вказує на відокремлення держави від церкви: «Церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа — від церкви. Жодна релігія не може бути визнана державою як обов'язкова» [5]. І трохи вище ця ж стаття Конституції стверджує: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої» [5].

Стаття 29 Закону України «Про загальну середню освіту» декларує: «Батьки або особи, які їх замінюють, мають право вибирати навчальні заклади та форми навчання для неповнолітніх дітей» [6].

Висновок. Система освіти України потребує оновлення у сфері управління, а також постійного пошуку підвищення якості освітнього процесу. Ця тема є актуальною для всіх країн світу, бо виховання та освіта дітей сьогодні — це надійний внесок у життя громадянського суспільства у майбутньому.

Кожна країна по-своєму вирішує цю проблему, підтримує різноманітні ініціативи та вкладає чималі кошти у її вирішення. Надання приватним школам реальних можливостей для розвитку та розширення їх мережі відкриває нові перспективи та заохочує небайдужих талановитих людей до пошуку нових підходів у навчанні та вихованні дітей. Разом з тим держава автоматично розширює коло людей, причетних до вирішення питань свободи вибору якісної освіти та пошуку нових методів управління навчальним закладом. Але держава зробить справжній прорив у розвитку освіти лише тоді, коли талановиті творчі

люди долучаться до управління школою. Звичайно ж, нам не уникнути простого заробітчанства у цій сфері, проте доступ до чесної конкуренції розставить усе на свої місця.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єганова Т. Приватна школа — дзеркало змін у суспільстві / Тетяна Єганова // Загальноосвітні заклади приватної форми власності в системі освіти України. — Одеса: Іміджпрес, 1999.

2. Карамушка Л. Актуальні проблеми психології управління загальноосвітніми закладами освіти, заснованими на приватній формі власності / Людмила Карамушка // Загальноосвітні заклади приватної форми власності в системі освіти України. — Одеса: Іміджпрес, 1999.

3. Погрібна Н. С. Управляти школою по-новому / Н. Погрібна. — К.: Шкільний світ, 2009. — 112 с.

4. Лаврук В. Діагностика управлінської компетентності директора школи / Василь Лаврук. — К.: Шкільний світ, 2008. — 128 с. — («Бібліотека Шкільного світу»).

5. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). — 1996. — № 30. — С. 141.

6. Закон України «Про загальну середню освіту» // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 1999. — № 28. — С. 230.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ ОПИС

13.00.04 — Теорія і методика професійної освіти

Сенчук О. В.

Створення нових можливостей підвищення якості освіти через сприяння розвитку приватних шкіл та особливості управління ними

Кількість бібліографічних посилань — 6.

Сенчук О. В.

Создание новых возможностей повышения качества образования путем содействия развитию частных школ и особенности управления ими

В статье отмечается важность развития частного образования в Украине и новых форм управления учебными заведениями. Частные учебные заведения создают благоприятные условия для здоровой конкуренции, способствующей повышению качества образования и реальному праву выбора родителями учебного заведения, соответствующего культурным и образовательным потребностям ребенка.

Ключевые слова: управление частными общеобразовательными учебными заведениями, компетенции руководителя учебного заведения, учебный процесс.

Senchuk O. V.

Creating new opportunities for improving the quality of education through the promotion of private schools and especially their management

The article indicates the importance of private education in Ukraine and new forms of school management. Private schools create favorable conditions for the active competition. It helps to improve the quality and the real right of parents to choose the educational institution in accordance with cultural and educational needs of the child.

Keywords: management of private educational institutions, the principals' competences, educational process.